

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертацію Долгих Ярослава Вікторовича

**«ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ МУЗИЧНОГО
МИСТЕЦТВА ДО СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ
ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ»,**

**подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки**

У контексті інтенсивних трансформаційних процесів, що характеризують сучасне суспільство, зокрема його культурну парадигму, фіксується зростаюча потреба у спеціалістах, здатних не лише до компетентної реалізації професійної музичної діяльності, але й до активної інтеграції в соціокультурний простір. Музичне мистецтво, детерміноване як фундаментальний елемент національної та глобальної культурної спадщини, конституює значущий вплив на формування ціннісних орієнтацій, стимулювання креативного потенціалу особистості та диверсифікацію культурного середовища.

Отже, підготовка майбутнього фахівця музичного мистецтва до соціокультурної діяльності в рамках фахової академічної музичної освіти набуває характеру невід'ємної складової, що зумовлює необхідність розробки та імплементації відповідних освітніх стратегій та методик. Це обумовлено тим, що сучасний фахівець музичного мистецтва повинен володіти не лише виконавськими навичками, а й компетенціями в галузі організації культурних подій, міжкультурної комунікації та управління культурними проектами, що забезпечить його конкурентоспроможність та сприятиме активній участі у соціокультурному розвитку суспільства.

Актуальність досліджуваної проблематики детермінується комплексом взаємопов'язаних чинників, які набувають особливого значення в умовах динамічного розвитку суспільства та культури:

1. Соціокультурна трансформація. Глобалізаційні процеси, інтенсифікація інформаційних потоків та культурна інтеграція призводять до

експансії культурного простору, що потребує від фахівців музичного мистецтва високого рівня адаптивності до нових соціокультурних реалій, що передбачає здатність до критичного аналізу тенденцій розвитку культури, розуміння механізмів соціокультурної взаємодії та активної участі у формуванні нових культурних сенсів та практик.

2. Еволюція ролі музичного мистецтва в соціумі. Музичне мистецтво відіграє дедалі важливішу роль у соціальній інтеграції, консолідації суспільства та артикуляції національної ідентичності. Вона стає ефективним інструментом вирішення соціальних проблем, формування позитивного іміджу країни та зміцнення міжнародних культурних зв'язків. У цьому контексті фахівець музичного мистецтва повинен бути підготовлений до реалізації соціальної функції музичного мистецтва через ініціацію, організацію та проведення різноманітних соціокультурних заходів, спрямованих на задоволення культурних потреб різних соціальних груп.

3. Розширення спектру професійних вимог. Сучасний ринок праці висуває до фахівців музичного мистецтва вимоги, що виходять за рамки традиційних виконавських навичок. Необхідними стають організаторські, педагогічні, комунікативні та управлінські компетенції, що дозволяють ефективно реалізовувати різноманітні проекти в сфері музичної культури. Здатність до організації та проведення концертів, фестивалів, майстер-класів, музичних вистав, освітніх програм для різних вікових категорій набуває статусу важливої конкурентної переваги, що забезпечує професійну мобільність та успішну кар'єру.

4. Підвищення вимог до якості культурного продукту. Сучасний споживач культурного продукту стає все більш вибагливим та потребує не лише високопрофесійного виконання, але й оригінального концептуального наповнення, інноваційних підходів та інтерактивних форм взаємодії. Відповідно, фахівець музичного мистецтва повинен бути здатним до креативного мислення, розробки та реалізації високоякісних соціокультурних

про'ктів, що відповідають актуальним потребам аудиторії та сприяють збагаченню культурного досвіду.

5. Незважаючи на загальне визнання важливості підготовки фахівців музичного мистецтва до соціокультурної діяльності, у педагогічній теорії та практиці спостерігається недостатня розробленість ефективних методик та технологій формування відповідних професійних компетенцій. Це обумовлює необхідність проведення наукових досліджень, спрямованих на розробку інноваційних підходів до професійної підготовки фахівців музичного мистецтва, здатних успішно реалізовувати соціокультурні проекти та сприяти розвитку музичної культури в суспільстві.

Враховуючи зазначене, дисертаційне дослідження Долгих Ярослава Вікторовича на тему «Підготовка майбутнього фахівця музичного мистецтва до соціокультурної діяльності в процесі фахової підготовки» є актуальним та своєчасним.

У дисертації чітко визначено об'єкт, предмет, завдання дослідження. Дисертант чітко сформулював мету дисертаційної роботи, що полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов, що сприяють ефективній підготовці майбутнього фахівця музичного мистецтва до соціокультурної діяльності в процесі фахової підготовки.

Заслуговує на увагу наукова новизна та теоретичне значення дослідження, яке полягає в тому, що дисертантом вперше: запропоновано теоретико-методологічні основи підготовки майбутнього фахівця музичного мистецтва до соціокультурної діяльності; здійснено розгляд сфери фахової академічної музичної освіти крізь призму інституційного підходу соціології; теоретично обґрунтовано плюралістичний погляд на сучасне соціокультурне середовище та місце музичного мистецтва в ньому; запропоновано визначення поняття «соціокультурна діяльність фахівців музичного мистецтва», номіновано компоненти, рівні та виміри цього явища; доведено зв'язок між сучасною соціокультурною ситуацією та психологічними,

когнітивними, практичними вимірами навчання студентів, а також принципами організації освітнього процесу фахової академічної музичної освіти; визначено організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва до соціокультурної діяльності.

Набули подальшого розвитку дослідження соціологічної природи музичної освіти; застосування теорії соціокультурної діяльності у міждисциплінарному полі; вивчення музичної освіти та практики крізь призму теорії музичної самоідентифікації, концепції плюралізму еліт, праксиальної концепції музичної творчості на навчання, концепції інтонаційного образу світу; вивчення принципів професійної підготовки фахівців-музикантів; розробка методологічних основ формування соціокультурної компетентності майбутніх фахівців музичного мистецтва.

Результатом проведеного дослідження є подальший розвиток та систематизація ідей вітчизняних науковців щодо фахової підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва.

Матеріали дисертації мають практичне значення: узагальнені та систематизовані дані, здобуті в процесі дослідження, можуть стати основою для підготовки нових науково-педагогічних розвідок.

Матеріали, зміст та висновки роботи допоможуть об'єктивно підійти до розв'язання сучасних проблем фахової підготовки майбутніх фахівців в галузі музичного мистецтва. На отримані результати дослідження можна спиратися при розробці освітніх програм, робочих навчальних планів, робочих навчальних програм, а також при укладанні спецкурсів для закладів передвищої та вищої музичної освіти. Теоретичні та практичні здобутки дисертації можна застосовувати в навчальних курсах з педагогіки та методики в музичних коледжах, мистецьких факультетах університетів, музичних академіях.

Дисертацію виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (нині кафедра

педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка) «Соціально-професійне становлення особистості» (реєстраційний номер 0116U003481).

Вивчення рукопису дисертації, опублікованих статей і тез доповідей Долгих Ярослава Вікторовича переконливо засвідчує, що авторський підхід до розкриття вибраної науково-педагогічної теми можна характеризувати як фундаментальний і багатоаспектний.

Позитивної оцінки заслуговує проведений дисертантом аналіз музикознавчої, педагогічної, соціологічної та культурологічної літератури з обраної теми дослідження. Це дозволило з'ясувати, що в науковому дискурсі спостерігається декілька підходів до трактування функції фахової академічної музичної освіти як педагогічного виміру існування *opus*-музики, як простору, що забезпечує розвиток особистості-індивіда, як агента соціалізації.

Диференціація та систематизація проаналізованих робіт дозволила дисертанту теоретично осмислити тему дисертації в міждисциплінарному полі, у якому поєднується соціологія, музикознавство, культурологія та педагогіка. При цьому дисертантом було виокремлено три базових теоретичних компоненти педагогічної моделі підготовки майбутнього фахівця музичного мистецтва до соціокультурної діяльності: фахова академічна музична освіта як соціальний інститут; сучасна соціокультурна ситуація як контекст функціонування фахової академічної музичної світи та професійної діяльності фахівця музичного мистецтва; професійна практика музикантів як соціокультурна діяльність.

Уваги заслуговує надане дисертантом визначення соціокультурної діяльності фахівця музичного мистецтва, яку він розуміє як історично обумовлену та функціонально диференційовану активність, що засновується на принципах соціокультурної комунікації та забезпечує циркуляцію цінностей у соціумі. Ярослав Вікторович переконливо доводить, що з одного боку, таке трактування практики професіоналів-музикантів виводить її за

межі іманентних координат музичної творчості, в умовах якої їхня діяльність прив'язується до конкретного профілю роботи та виноситься за межі соціального середовища, а з іншого, воно спонукає до пошуку шляхів підготовки фахівців музичного мистецтва, що володіють компетентностями, необхідними для функціонування в означених умовах згідно з конкретизованими закономірностями.

Зазначимо, що для розв'язання окреслених завдань дисертант широко використав комплекс взаємопов'язаних методів дослідження:

- теоретичні, а саме аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація та класифікація для опрацювання музикознавчої, педагогічної, культурологічної, соціологічної літератури, необхідної для визначення ступеня розробленості обраної теми, розгляду фахової академічної музичної освіти як соціального інституту, дослідження сучасної соціокультурної ситуації, осмислення поняття «соціокультурна діяльність майбутнього фахівця музичного мистецтва», конкретизації організаційно-педагогічних умов підготовки майбутнього фахівця музичного мистецтва; дедукція та індукція для з'ясування причинно-наслідкових зв'язків між соціумом, музичною творчістю та музичною освітою; аналогія, проектування та моделювання для розробки моделі підготовки майбутнього фахівця музичного мистецтва;

- емпіричні, а саме спостереження та порівняння задля визначення стану означеної проблеми в музично-педагогічній практиці та теорії освіти; тестування, експертне оцінювання з метою визначення стану готовності майбутнього фахівця музичного мистецтва до соціокультурної діяльності; педагогічний експеримент з метою апробації організаційно-педагогічних умов підготовки майбутнього фахівця музичного мистецтва до соціокультурної діяльності;

- статистичні для кількісної та якісної обробки даних експерименту та їх інтерпретації за допомогою методів математичної статистики (U-критерій Манна-Вітні, критерій узгодженості Пірсона, T-критерій Вілкоксона);

– структурно-функціональний метод історичного музикознавства, спрямований на розкриття соціально-функціональних особливостей музичних творів у процесуальному аспекті та задля з'ясування соціально-історичних причин трансформації функціонального призначення музичної творчості та її атрибутів;

– кроскультурний метод культурології, спрямований на синхронний розгляд різних музичних практик з метою виявлення спільного та специфічного тощо.

Структура рецензованої праці відповідає меті і завданням дослідження, що зумовлює її логічну обґрунтованість і завершеність. Зміст дисертації в цілому характеризується достатнім теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань.

Зміст розділів і підрозділів відповідає назві структурних компонентів роботи та переконує у тому, що автор досяг сформульованої мети дослідження й виконав зазначені у вступі завдання. Загалом зміст дисертації, публікацій дисертанта дають підстави стверджувати, що подане до захисту дослідження є фундаментальним і завершеним, його результати містять беззаперечну наукову новизну, мають теоретичне і практичне значення, пройшли необхідну апробацію у ході обговорень на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях в Україні та за кордоном.

Необхідно наголосити, що основні положення і висновки роботи знайшли належну апробацію у наукових працях. Основні результати дисертації висвітлено у 10 наукових публікаціях, серед яких: 5 одноосібних статей – у наукових виданнях України, затверджених МОН України як фахові (категорія Б) за напрямком «Освітні, педагогічні науки» та внесені до міжнародних наукометричних баз даних; 5 статей – апробаційного характеру (тези у матеріалах науково-практичних конференцій).

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (275 найменувань),

додатків. Загальний обсяг дисертації становить 317 с., основний текст – 203 с.

Результати дослідження подані логічно та структуровано, висновки до розділів і загальні висновки є чіткими та логічно аргументованими, містять коректні узагальнення, їх зміст переконує у тому, що дисертант досяг поставленої мети дослідження і виконав поставлені завдання.

Дисертація є самостійною науковою працею, в якій дотримані принципи академічної доброчесності. Використані в дисертації ідеї інших авторів мають відповідні посилання і використані для підкріплення результатів здобувача.

Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення представленого дисертаційного дослідження, висловимо деякі зауваження та побажання:

1. У дослідженні виокремлені основні теоретичні соціологічні підходи щодо фахової академічної музичної освіти (педагогічного виміру, особистісно орієнтований та соціальної структури). Але із тексту дисертації не зовсім зрозуміло, який на думку автора є найефективнішим. Чи можливо автор вважає, що ефективність забезпечується поєднанням усіх трьох підходів? Якщо так, то чому?

2. Дисертант пропонує три критерії оцінювання рівнів готовності (спонукальний, розумовий та практичний). В чому полягала логіка виокремлення саме таких критеріїв?

Проте висловлені зауваження і побажання не знижують загальної позитивної оцінки проведеного дослідження.

Вважаю, що дисертаційна робота Долгих Ярослава Вікторовича на тему: «Підготовка майбутнього фахівця музичного мистецтва до соціокультурної діяльності в процесі фахової підготовки» є завершеним, цілісним і самостійним дослідженням, яке містить нові науково обґрунтовані результати, одержані здобувачем особисто, які мають практичну та теоретичну цінність, відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради

закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502), а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри мистецької освіти

Центральноукраїнського

державного університету

імені Володимира Винниченка

Світлана Кулікова

